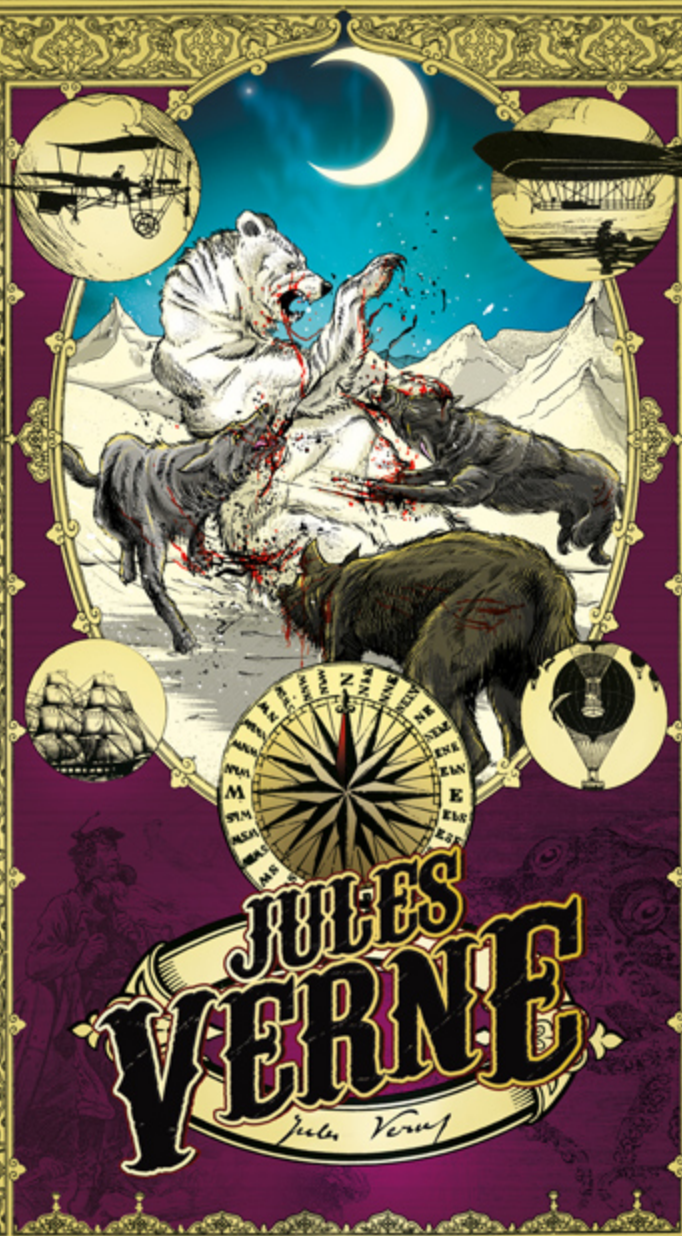

ZEMĚ KOŽEŠIN

Jules Verne
ZEMĚ KOŽEŠIN

PODIVUHODNÁ PUTOVÁNÍ
SVAZEK 10

*Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu nakladatele.*

Překlad: Václav Patejdl

Ilustrace: J. Férat, Alfred Quesnay De Beaurepaire

Obálka © Jiří Miňovský – ARBE, 2023

© DOBROVSKÝ s.r.o., 2024

ISBN 978-80-277-4635-4 (pdf)

Jules Verne

ZEMĚ KOŽEŠIN

Obsah

DÍL PRVNÍ

I. Kapitola	Večírek na tvrzi Reliance	7
II. Kapitola	Hudson's Bay Fur Company	18
III. Kapitola	Rozmrzlý učenec	27
IV. Kapitola	Faktorie	37
V. Kapitola	Z tvrze Reliance do tvrze Enterprise	45
VI. Kapitola	Souboj wapiti	56
VII. Kapitola	Polární kruh	68
VIII. Kapitola	Velké Medvědí jezero	78
IX. Kapitola	Bouře na jezeře	88
X. Kapitola	Pohled do minulosti	100
XI. Kapitola	Podél pomoří	108
XII. Kapitola	Půlnoční slunce	119
XIII. Kapitola	Tvrz Hope	129
XIV. Kapitola	Několik vycházek	140
XV. Kapitola	Dvacet čtyři kilometry od mysu Bathurst	150
XVI. Kapitola	Dva výstřely	162
XVII. Kapitola	Nastává zima	173
XVIII. Kapitola	Polární noc	184

XIX. Kapitola	Návštěva ze sousedství	195
XX. Kapitola	Když mrzne rtuť	208
XXI. Kapitola	Velcí lední medvědi	216
XXII. Kapitola	Po pět měsíců	231

DÍL DRUHÝ

I. Kapitola	Zatmění slunce dne 18. července 1860 ...	245
II. Kapitola	Plovoucí tvrz	258
III. Kapitola	Kde jsou?	268
IV. Kapitola	Obchůzka po ostrově	279
V. Kapitola	Nocleh	291
VI. Kapitola	Ode dne 25. července do dne 20. srpna ..	303
VII. Kapitola	Deset dní bouře	315
VIII. Kapitola	Oheň a výkřik	326
IX. Kapitola	Vycházka paní Pauliny Barnettové	340
X. Kapitola	Příhody Kalumy	354
XI. Kapitola	Kamčatský proud	365
XII. Kapitola	Neblahá zpráva Jaspéra Hobsona	375
XIII. Kapitola	Pokus o záchranu	386
XIV. Kapitola	Přes ledové pole	396
XV. Kapitola	Zimní měsíce	405
XVI. Kapitola	Poslední výzkum	415

XVII. Kapitola	Tání ledu	427
XVIII. Kapitola	Lavina	436
XIX. Kapitola	Všichni v práci	445
XX. Kapitola	Beringovo moře	457
XXI. Kapitola	Na širé moře!	466
XXII. Kapitola	Kdy se ostrov stává ostrůvkem	474
XXIII. Kapitola	Další čtyři dny	482
XXIV. Kapitola	Na ledové kře	490
XXV. Kapitola	Zachránění	502

DÍL PRVNÍ

I. KAPITOLA

Večírek na tvrzi Reliance

Jednou večer – 17. března 1859 – uspořádal setník Craventy na tvrzi Reliance slavnost.

Toto slovo „slavnost“ neodpovídá představě velkolepé společnosti, dvorního plesu, „rautu“* s hudbou a zpěvem nebo hostiny při velkém orchestru. Zábava pořádaná setníkem Craventym byla prostší, a přece setník nešetřil, aby jí dodal co nejokázalejšího lesku.

Rízením desátníka Joliffa nabyla velká přízemní dvorana skutečně jiné tvárnosti. Byly sice dosud vidět dřevěné zdi, sroubené z kmenů, přitesaných do čtyř hran, kladené vodorovně; ale čtyři britské vlajky vztyčené ve čtyřech koutech a výzbroj z tvrzního arzenálu zastíraly jejich nahotu. Dlouhá nástropní břevna, drsná a začernalá, spočívala na hrubě upravených podpůrných sloupech; zato však dvě lampy, opatřené reflektory z bílého plechu, se kývaly na konci řetězů jako dvě koruny, mlhavě prozařující ovzduší sítě dostatečným světlem. Okna byla úzká; některá vypadala dokonce jako stílny; jejich čtverhranné tabule, oslepené tlustou vrstvou jíní, vzdorovaly zvědavému pohledu; avšak na dva nebo tři kusy vkusně rozloženého

*) Vznešený večerní dýchánek

červeného kartounu hleděli hosté s obdivem. Podlaha se skládala z těžkých do sebe zapuštěných hontů, které desátník Joliffe před slavností zametl. Lenošky, pohovky, stolice ani jiné potřeby moderního zařízení nevadily volnému pohybu. Dřevěné lavice, zpola zapuštěn do silné zdi, celistvé krychle, vytesané sekerou, a dva stoly s hrubými nohami byly veškerým nábytkem salonu; ale přepážka, skrze niž se vcházelo úzkými, jednoduchými dveřmi do sousedního pokoje, byla malebně a bohatě ozdobena. Na trámech visely v podivuhodném souladu skvostné kožešiny, jejichž podobný výběr nebylo možné spatřit ani v nejhojnějších výkladech Regent Street nebo Něvského prospektu.* Zdálo se, jako by všechna zvířena arktických krajů přispěla k této výzdobě ukázkami svých nejkrásnějších kožešin. Zraky všech utkvívaly nerozhodně na kožešinách vlků, medvědů, vyder, rosomáků, lasic, bobrů, krys pižmových, hranostajů a lišek stříbrných. Nad touto výstavkou viselo heslo, jehož litery byly vyřezány v kusu malované lepenky – heslo proslulé Společnosti Hudsonova zálivu:

PROPELLE CUTEM**

„Opravdu, desátníku Joliffe,“ pravil setník Craventy ke svému podřízenému, „překonal jste sám sebe!“

„Tomu věřím, pane setníku,“ odpověděl desátník. „Avšak učinme každému po právu. Část vaší chvály náleží paní Joliffové, která mi při tom všem pomáhala.“

„Je to šikovná žena, desátníku.“

„Nemá sobě rovné, pane setníku.“

Uprostřed dvorany stála ohromná kamna, napůl cihlová, napůl majoliková, jejichž velká roura z železného plechu,

*) Dvě z nejkrásnějších tříd v Londýně a Petrohradě

**) Stahuj kůži

procházející stropem, chrlila ven do vzduchu proudy černého kouře. Tato kamna táhla, hučela, žíhala uhlí, které topič, voják určený pouze k této službě, neustále přikládal lopatou. Chvilími zaléhal větrný vír do vnějšího komínu. V té chvíli vyrážel z krbu čpavý dým a naplňoval síň; dlouhé plameny šlehaly po cihlových stěnách; hustý oblak zastíral světlo lamp a očazoval nástrovní břevna. Avšak hosté tvrže Reliance příliš nedbali na toto malé nepohodlí. Kamna je hřála, proto to nebyla příliš velká cena za jejich teplo, neboť venku byl třesutý mráz, a k mrazu se přidával prudký severák, který jeho ostrost znásoboval.

Bylo slyšet vichřici, ječící kolem domu. Padající sníh, téměř ztvrdlý, třaskavě tepal do ojínných tabulí. Pronikavé svištění, deroucí se spárami dveří a oken, dostupovalo časem takové výše, že jeho zvuky bylo stěží sluchem postihnout. Poté nastávalo úplné ticho. Příroda se zdála nabírat dech a znovu se s děsnou silou rozpoutávaly závany vichru. Dům se v základech znatelně třásl, honty praskaly, trámy vzaly. Cizinec méně zvyklý těmto návalům ovzduší než hosté tvrže, by se tázal, neodnese-li vichřice tuto slitinu z prken a trámů. Ale pozvaní návštěvníci setníka Craventyho si nevšíмали poryvů a ani venku by se jich nehrozili víc než bouřliváčkové, kteří si v bouři hrají.

Co se však týče těchto návštěvníků, je nutno říci několik poznámek. K zábavě se sešlo asi sto osob obojího pohlaví; avšak pouze dvě – ženy – nebyly z obvyklého obyvatelstva tvrže Reliance. Toto obyvatelstvo se skládalo ze setníka Craventyho, poručíka Jaspera Hobsona, četaře Longa, desátníka Joliffa a asi šedesáti vojáků a zřízců Společnosti. Někteří byli ženatí, mimo jiné desátník Joliffe, šťastný manžel čilé a boдрé Kanadanky, pak jistý Mac Nap, Skot, ženatý se Skotkou, a John Rae, který nedávno pojal za ženu zdejší indiánku. Všichni tito lidé, důstojníci, úředníci a vojáci, byli toho večera bez ohledu na hodnost pohoštění setníkem Craventym.

Je třeba podotknout, že všichni účastníci večírku nebyli ve službách Společnosti. Sousední tvrže – a v těchto odlehlých končinách lidé, žijící na sto mil* od sebe, se považují za sousedy – přijali pozvání setníka Craventyho. Ve slušném počtu se dostavili zřízenci nebo faktoři z tvrže Providence nebo Résolutionu, náležející k oblasti Otročího jezera, ba i z tvrže Chipewyanu a tvrže Liardi, ležící jižněji. Byla to vzácná zábava, nenadále povyražení, na které nelenili pospíšet tito poustevníci, tito vyhnanci, napůl ztracení v samotě severních krajů.

Mimoto ani několik indiánských náčelníků neodmítlo pozvání, kterého se jim dostalo. Tito domorodci, mající stále styky s faktoriemi, dodávali valnou částí a směnou kožešiny, s kterými Společnost obchodovala. Byli to většinou indiáni Chipewayové, lidé silní, podivuhodného složení těla, odění koženými kabáťci a kožešinovými plášti. Jejich obličej, zpoloviny rudé, zpoloviny černé, měly zvláštní ráz, jaký „místní plet“[†] přikládá v Evropě d'áblům v kouzelných hrách. Na hlavách jim trčely chumáče orlích per, rozložených jako vějíř nějaké seňory,** která se chvěla při každém hnutí jejich černých vlasů. Indiánských náčelníků bylo asi dvanáct a přišli bez svých žen – „squaw“, jejichž postavení se mnoho neliší od otroctví.

Takoví byli účastníci večírku, které setník uvítal a hostil na tvrzi Reliance. Netančilo se, poněvadž nebyla hudba, ale bufet byl výtečný.

Na stole se vypínal homolovitý pudink od paní Joliffové; byl to komolý kužel, složený z mouky, sobího sádla a masa pižmového tura, ve kterém scházely snad jen vejce, mléko a citrony, schvalované kuchařskými knihami, který však tento nedostatek vyvažoval obrovskými rozměry. Paní Joliffová z něj neustále ukrajovala řízky, a přece neubývalo. Na stole také kynuly

*) 1 angl. míle 0,621 km

**) Španělsky paní

hromady sendvičů, v nichž námořnické suchary byly náhražkou za tenké krajíčky anglického chleba; mezi dva řízky sucharu, které při vší tvrdosti neodolávaly zubům Chippewayů, paní Joliffová důmyslně vložila slabé proužky „corn-beef“, jakési solené hověziny, která zastávala místo uzené kýty a paštiky z tučného kuřete s lanýži na evropském bufetu. Nápoje pak, whisky a gin, kolovaly v cínových číších, kromě obrovské nádoby punče, který měl uzavírat tuto slavnost, o níž budou dlouho mluvit indiáni ve svých wigwamech.

Co poklon se dostalo během večírku manželům Joliffovým! Ale jakou ochotu a roztomilost projevovali! S jakou laskavou úslužností si počínali při rozdávání občerstvení! Nikoliv! Nevyčkávali, nýbrž předcházeli chutě každého. Nebylo třeba žádat a přát si. Sendviče, vzápětí řízky a nevyčerpatelný pudink! Pudink a následovaly číše ginu nebo whisky!

„Ne, děkuji, paní Joliffová.“

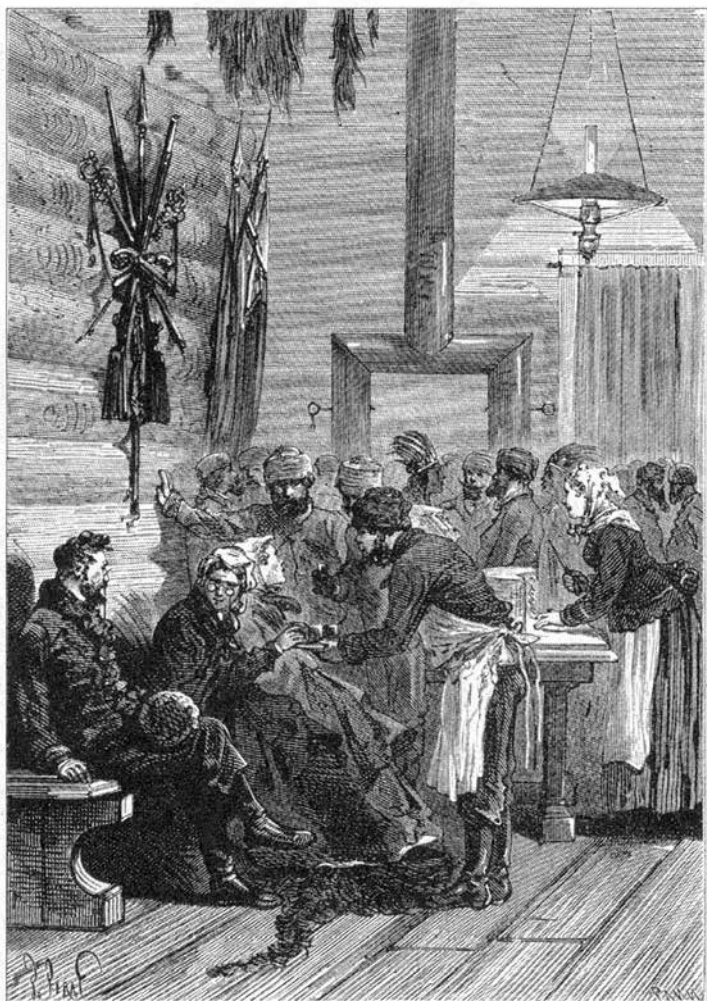
„Jste příliš laskav, desátníku, žádám vás o dovolení, abych si oddechl.“

„Paní Joliffová, ujišťuji vás, že se dusím!“

„Desátníku Joliffe, vy si se mnou děláte, co chcete.“

„Ne, tentokrát ne, paní! Je to zhola nemožné!“

Takovými odpověďmi byla odbývána šťastná dvojice. Ale desátník a jeho žena nutili a domlouvali tak vytrvale, že i nejurputnější nakonec povolovali. I jedlo se a pilo neustále! A hovory nabývaly živosti! Vojáci a úředníci se rozjařovali. Zde se mluvilo o honbě, jinde o obchodu. Kolik záměrů bylo domluveno pro příští dobu lovu! Veškerá zvířena arktických krajů by tyto podnikavé lovce nestačila uspokojit. Medvědi, lišky, pižmoví tuři padali pod jejich kulkami! Bobři, krysy, hranostajové, kuny, lasice se chytali do jejich léček po tisících! Drahocenné kožešiny se hromadily ve skladištích Společnosti, která se toho roku domohla naprosto netušeného zisku.

S jakou laskavou úslužností si počínali při rozdávání občerstvení!

Lihoviny, hojně nalévané, rozněcovaly evropské mysli, zatímco vážní a mlčenliví indiáni, příliš hrdí, aby se divili, a příliš opatrní, aby slibovali, nevyrušovali tyto žvanivé jazyky a dopřávali si velkými doušky ohnivou vodu setníka Craventyho.

Setník pak, potěšený tímto šumem a spokojený se zábavou, kterou u něho nalézali tito politováníhodní lidé, vyobcovaní takřka mimo obyvatelný svět, procházel se vesele mezi hosty a odpovídal na všechny otázky týkající se večírku:

„Obráťte se na Joliffa! Obráťte se na Joliffa!“

I obraceli se k Joliffovi, který měl pro každého vždy ochotné a laskavé slovo.

Mezi muži přidělenými k ostraze a službě na tvrzi Reliance je třeba některé podrobně vylíčit, protože jsou osudem určeni, aby se stali hříčkou strašlivých okolností, které žádný lidský ostrovtip nemohl předvídat. Sluší se mimo jiné jmenovat poručíka Jaspера Hobsona, četaře Longa, manžele Joliffovy a dvě cizinky, které setník toho večera hostil.

Poručík Jasper Hobson byl asi čtyřicátník. Malý a hubený, nevynikal sice silou, zato však jeho mravní ráznost byla schopna vzdorovat veškerým nástrahám života. Byl „dítětem společnosti“. Jeho otec, major Hobson, Ir z Dublinu, zemřel před několika lety, byl dlouho velitelem na tvrzi Assiniboin. Tam, na samém úpatí Skalistých hor, se narodil Jasper Hobson. Byl přísně veden majorem Hobsonem; odvahou a chladnokrevností dospěl v muže, zatímco věkem byl ještě mladík. Jasper Hobson nebyl lovcem, nýbrž vojákem, inteligentním a statečným důstojníkem. Za bojů, které Společnost podstoupila se svými konkurenty, se vyznamenal horlivostí a srdnatostí a získal hodnost poručíka. Za zásluhy byl jmenován velitelem výpravy na Sever. Účelem této výpravy bylo prozkoumat kraj Velkého Medvědího jezera a založit tvrz na pomezí americké pevniny. Odjezd poručíka Jaspера Hobsona byl ustanoven na první dny měsíce dubna.

Pokud byl poručík dokonalým vzorem důstojníka, byl četař Long – muž padesátiletý, jehož hrubý vous se zdál být spleten z vláken kokosového ořechu, vzorem vojáka chrabrého povahou, poslušného založením, znajícího jen předpisy, nerozebírajícího nikdy rozkazy, i když by byly sebepodivnější, nerozumujícího, jakmile běželo o službu – hotovým strojem v uniformě, ale dokonalým strojem, nezadrhujícím, stále jdoucím a nikdy neumdlévajícím. Možná, že četař Long byl poněkud drsný na své lidi jako sám na sebe. Netrpěl nejmenší poklesek proti kázni, nemilosrdně trestal chyby a sám nebyl nikdy trestán. Poroučel, protože mu to ukládala jeho četařská hodnost, celkem však neměl zálibu v udávání rozkazů. Krátce řečeno, byl mužem zrozeným k tomu, aby poslouchal, a toto zapření sama sebe se srovnávalo s jeho trpnou povahou. Z takových lidí lze vytvořit obávané vojsko. Jsou pouhými pažemi ve službách jediné hlavy. Není to snad pravá organizace síly? Bajka si vymyslela dva typy: storukého Briarea a stohlavou Hydru. Kdyby se tyto dvě obludy pustily do zápasu, kdo by zvítězil? Briareus.

Desátník Joliffe je už znám. Byl snad jen domácí mouchou, ale poslouchali rádi její bzučení. Spíše by se hodil za správce spižírny než za vojáka. Byl si toho dobře vědom. Proto se rád tituloval „desátníkem pro podrobnosti“, ale v těchto podrobnostech by byl stokrát uvízl, kdyby ho malá paní Joliffová nevedla pevnou rukou. Rozumí se samosebou, že desátník poslouchal svou ženu, i když to neuznával; říkal si bezpochyby jako moudrý Sancho*: „Ženská rada nestojí za mnoho, ale byl by dozajista blázen, kdyby jí vůbec nedbal!“

Cizí osoby byly zastoupeny, jak už bylo řečeno, dvěma ženami asi ve věku čtyřiceti let. Jedna z těchto žen právem

*) Sancho Panza – směšná postava v proslaveném Cervantesově románu Don Quijote de la Mancha – Quijotův sluha

Poručík Jasper Hobson byl asi čtyřicátník.

zasluhovala, aby byla postavena do první řady slavných cestovatelek. O Paulině Barnettové, soupeřce paní Pfeifferové, Tinnéové, Haumaireové de Hell, zazněla nejedna čestná zmínka na schůzích Královské zeměpisné společnosti. Paulina Barnettová putovala podél toku Brahmaputry až do tibetských hor a prošla neznámý kout New Hollandu od Labutí zátoky v Carpenterském zálivu a osvědčila vlastnosti znamenité cestovatelky. Byla to žena velké postavy, již patnáct let vdovou, kterou cestovatelská vášně neustále hnala neznámými zeměmi. Její hlava, vroubená dlouhými vlasy, místy již prokvetlými, jevila skutečnou ráznost. Oči poněkud krátkozraké měla pokryty skřipcem se stříbrným kovááním, nasazeným na dlouhém, rovném nose, jehož pohyblivé chřípí „se zdálo cítit prostor“. Vykračovala si snad trochu po mužsku, jak třeba přiznat, a všechen její zevnějšek se ani tak nehonosil půvabností jako mravní silou. Byla Angličanka z yorského hrabství, vládnoucí jakýmsi jméním, jehož důchody většinou vynakládala na dobrodružné výpravy. A pobývala-li v tuto chvíli na tvrzi Reliance, stalo se to tím, že nějaký nový výzkum ji zavedl na toto odlehlé místo. Vykonal-li cesty rovníkovými kraji, chtěla nejspíše proniknout až k nejzazším mezím vzdálených končin. Její přítomnost ve tvrzi byla událostí. Ředitel Společnosti ji zvláštním listem doporučil setníkovi Craventymu. Podle znění dopisu měl setník usnadnit slavné cestovatelce úmysl, který si vytkla: – dostat se ke břehům Severního ledového oceánu. Veliký podnik! Bylo třeba se ubírat v Hearneových, Mackenzieových, Raeových, Franklinových šlépějích! Jaké podstoupit potíže, zkoušky, nebezpečí v tomto zápase s hroznými živly arktického podnebí! Jak se mohla žena odvážit pustit se tam, kde tolik zkušených mužů neuspělo?

Ale cizinka, pobývající nyní na tvrzi Reliance, nebyla ženou, nýbrž byla to Paulina Barnettová, členka Královské zeměpisné společnosti.

Je třeba připomenout, že slavná cestovatelka měla u sebe Madge, víc než služku, oddanou, statečnou přítelkyni, která žila jen pro ni, Skotku starých časů, kterou by mohl Caleb pojmut za manželku, aniž by si zadal. Madge byla poněkud starší než její paní – asi o pět let; byla velké a silné postavy.

Madge své paní a přítelkyni tykala a Paulina tykala Madge. Paulina považovala Madge za starší sestru; Madge se k Paulině chovala jako k dceři. Krátce, tyto dvě bytosti se doplňovaly navzájem.

Ve skutečnosti setník Craventy hostil své podřízené a indiány kmene Chippewayů na počest Pauliny Barnettové. Cestovatelka se měla přidružit k oddílu poručíka Jaspersa Hobsona na výzkumné výpravě na Sever.

Ke cti paní Pauliny Barnettové se velká dvorana faktorie ozývala radostným svoláváním.

A že za tohoto památného večírku spotřebovala kamna sto kilogramů uhlí, se stalo proto, že venku byl mráz osmdesát stupňů Fahrenheita ($-32\text{ }^{\circ}\text{C}$) a že tvrz Reliance leží na $61^{\circ} 47'$ severní šířky, čtyři stupně od polárního kruhu.

II. KAPITOLA

Hudson's Bay Fur Company

„P^ane setníku?“
„Paní Barnettová?“

„Co soudíte o svém poručíkovi, panu Jasperu Hobsonovi?“

„Soudím, že je to důstojník, který to dotáhne daleko.“

„Co rozumíte těmito slovy: míníte snad, že se dostane za osmdesátou rovnoběžku?“

Setník Craventy se mimovolně usmál této otázce paní Pauliny Barnettové. Ona a on hovořili u kamen, kdežto hosté odcházeli a přicházeli od stolu s potravinami ke stolu s nápoji.

„Paní,“ odpověděl setník, „všechno, čeho je schopen člověk, Jasper Hobson učiní. Společnost mu uložila prozkoumat její severní oblasti a založit faktorii co nejbližší u hranic americké pevniny – a založí ji.“

„Na poručíku Hobsonovi spočívá velká odpovědnost,“ pravila cestovatelka.

„Ano, paní, ale Jasper Hobson se nikdy nezalekl, šlo-li o vykonání nějakého úkolu, i když byl sebeobtížnější.“

„Věřím vám, setníku,“ odpověděla paní Barnettová, „a ostatně uvidíme toho poručíka při práci. Ale jaký zájem vede

Společnost k tomu, aby zbudovala tvrz na pomezí Severního ledového oceánu?“

„Velký zájem, paní,“ řekl setník, „dokonce podle mne dvojí zájem. Je velice pravděpodobné, že Rusko v dost blízkém čase postoupí své americké državy vládě Spojených států.* Jakmile se tento postup uskuteční, vyvstanou Společnosti obchodu s Tichým oceánem nemalé obtíže, ačkoliv neosvědčí-li se severozápadní průliv, objevený Mac Clurem, splavnou cestou. To ukážou ostatně nové pokusy, protože admirálita vypraví loď, jejíž úkolem bude projet americké pobřeží od Beringovy úžiny až do Korunovačního zálivu na východní hranici, před níž má být založena nová tvrz. Setká-li se pak podnik se zdarem, stane se toto místo důležitou faktorií, v níž se soustředí všechen obchod s kožešinami na Severu. A kde doprava kožešin vyžaduje značný čas a valný náklad, konající se v indiánských územích, budou parníky s to, aby za několik dní dopluly z nové tvrze do Tichého oceánu.“

„To bude vskutku znamenitý úspěch,“ prohodila paní Paulina Barnettová, „ačkoliv nastane-li možnost užívat severozápadního průlivu. Ale zmínil jste se o dvojím zájmu, tuším?“

„Druhý zájem, paní,“ ujal se opět slova setník, „je, jak tak říkám, životním zájmem Společnosti, jejíž původ si dovolím několika slovy připomenout. Pochopíte pak, proč toto společenství, jindy tak kvetoucí, je nyní ohroženo v samém zdroji svých obchodních artiklů.“

Setník Craventy vysvětlil skutečně několika slovy historii této proslulé Společnosti.

Jak známo, bral člověk od nejdávnějších časů zvířatům jejich kůže nebo jejich kožešiny, aby se jimi odíval. Obchod s kožešinami sahá proto do nejzazšího starověku. Přepych

*) Tato domněnka setníka Craventyho se později stala pravdivým skutkem

v šatstvu se rozmohl dokonce tou měrou, že několikrát vydal přísné zákony, aby byla učiněna přítrž této módě, vztahující se hlavně na kožešiny. Bílé kožešiny musely být v polovině 12. století zakázány.

Roku 1553 založilo Rusko několik závodů v severních oblastech a anglické společnosti následovaly zanedlouho jeho příkladu. Tento obchod s kožešinami sobolů, hranostajů, bobrů atd. se tehdy prováděl prostřednictvím Samojedů. Ale za panování královny Alžběty bylo nošení drahocenných kožešin z královského rozkazu zvláště omezeno a toto obchodní odvětví zůstalo po několik let ochromeno.

Dne 2. května 1670 byla udělena výsada Společnosti pro obchod s kožešinami při Hudsonově zálivu. Tato společnost měla jistý počet akcionářů z vysoké šlechty: vévodu z Yorku, vévodu z Albermale, hraběte Shaftesburyho atd. Její jistina činila tenkrát jen osm tisíc čtyři sta dvacet liber.* Měla soupeře ve zvláštních společenstvech, jejichž francouzští jednatelé usazení v Kanadě se pouštěli na dobrodružné, avšak velice výnosné zájezdy. Tito neohrožení lovci, známí pod jménem „kanadských pocestných“, působili takovou konkurenci vznikající Společnosti, že její trvání bylo vážně ohroženo.

Ale dobytí Kanady změnilo tyto nejisté poměry. Za tři leta po zabrání Québecu roku 1766 se obchod s kožešinami ocitl znova v plném proudu. Angličtí faktoři se seznámili s obtížemi tohoto obchodu: znali zemské obyčeje, zvyky indiánů a způsob, jakým si počínali při směnách. Avšak Společnosti neplynul žádný zisk. Roku 1784 montrealští obchodníci si za účelem zužitkování kožešin založili mocnou Severozápadní společnost, která vbrzku v sobě sloučila veškeré podniky toho druhu. Roku 1798 dostoupil vývoz nové Společnosti znamenité sumy sto

*) Liber šterlinků

dvaceti liber šterlinků a Společnost Hudsonova zálivu byla do-
sud ve svém postavení ohrožena.

Třeba ovšem uznat, že tato Severozápadní společnost se ne-
štítla žádného nemravného činu, šlo-li o její prospěch. Kořistila
z vlastních zřízenců, počítala s bídou indiánů, týrala je, opíjela
a pak drancovala a přestupovala zákon parlamentu, který za-
kazoval prodej lihových nápojů na území domorodců; severo-
západní jednatelé společnosti měli ohromné zisky přes soutěž
amerických a ruských společností zatím vzniklých, mimo jiné
i Americké společnosti pro obchod v kožešinách, založené roku
1809 s milionem dolarů základní jistiny, která těžila na západě
od Skalistých hor.

Ale ze všech těchto družstev byla nejvíc ohrožena Společ-
nost Hudsonova zálivu, když roku 1821 podle smluv, o nichž
bylo dlouho jednáno, splynula s někdejší soupeřkou Severozá-
padní společností a přijala všeobecný název: Hudson's Bay Fur
Company.

Dnes již nemá toto důležité společenství jiného soupeře než
Americkou společnost pro obchod s kožešinami v Saint Lou-
is. Má četné závody, roztroušené po državě zaujímající téměř
deste milionů čtverečných mil. Jeho faktorie leží při Jamesově
zálivu, nad ústím řeky Severn, v jižní končině u hranic Hor-
ní Kanady, při jezerech Athabasky, Winnipegu, Hořejšího,
Methye, Buffala, u řek Columbie, Mackenzie, Saskatchewanu,
Assiniboin atd. Tvrz York, ovládající tok Nelsonovy řeky, která
se vlévá do Hudsonova zálivu, je hlavním stanovištěm společ-
nosti, a je zde zřízeno její přední skladiště pro kožešiny. Kromě
toho najala roku 1842 za roční odměnu dvou set tisíc franků
ruské závody v Severní Americe. Tím způsobem těží na vlastní
vrub z nesmírných oblastí, rozkládajících se mezi řekou Missis-
sippi a Tichým oceánem. Vypravila do všech úhlů neohrože-
né cestovatele; Hearna k Severnímu ledovému oceánu objevit

roku 1770 kraj v poříčí Coppermine; Franklina zkoumat od roku 1819 do roku 1822 americké pomorí v délce pěti tisíc pěti set padesáti mil; Mackenzie, který objevil řeku honosící se jeho jménem, dospěl k břehům Tichého oceánu na 52° 24' severní šířky. V letech 1834 až 1838 dovezla do Evropy tento počet kožešin, z nichž si je možné učinit představu o jejich tržbě:

bobrů.	1074
tuleňů a mladých bobrů	92288
pižmových krys.	694092
jezevců	1069
medvědů	7451
hranostajů	491
kormoránů.	5296
lišek.	9937
rysů.	14255
kun	64490
tchořů	25100
vyder.	22303
mývalů	713
labutí.	7918
vlků.	8484
rosomáků	1571

Taková síla sortimentu měla tedy zabezpečit Společnosti Hudsonova zálivu velmi značný zisk; naneštěstí se však tato čísla neudržela ve stejné míře a asi po dvacet let již neustále klesala.

Co zavinilo tento úbytek, o tom setník Craveny vykládal v tuto chvíli paní Paulině Barnettové.

„Až do roku 1837,“ pravil, „lze říci, paní, že poměry Společnosti byly kvetoucí. Toho roku se zvýšil ještě vývoz kůží na dva

miliony tři sta padesát osm tisíc. Bohužel se od té doby stále zmenšoval a nyní klesl tento počet přinejmenším o polovinu.“

„Jaké příčině přičítáte tento značný schodek ve vývozu kožešin?“ zeptala se paní Paulina Barnettová.

„Hubení, které horlivost a dodávám: nedbalost lovců způsobily na lovištích. Honili a zabíjeli bez přestání. Toto vraždění se provádělo bez všech ohledů. Nebyla ušetřena mláďata, dokonce ani samice. Tím nevyhnutelně klesl počet zvířat dávajících kožešiny. Vydra vymizela téměř nadobro a vyskytuje se jen na ostrovech Tichého oceánu. Bobři se uchýlili v malých skupinách na břehy nejvzdálenějších řek. Podobně učinilo mnoho jiných vzácných zvířat, která byla nucena prchat před vpádem lovců. Pasti a léčky, jindy pořád plné, jsou nyní prázdné. Cena kůží stoupá, a to právě v době, kdy je velká poptávka po kožešinách. Také lovci pozbývají chuti a již jen odvážní a neúnavní postupují teď až k hranicím americké pevniny.“

„Rozumím nyní,“ odtušila paní Paulina Barnettová, „jaký zájem vede Společnost k založení faktorie na březích Severního ledového oceánu, protože zvěř utekla za polární kruh.“

„Ano, paní,“ přisvědčil setník. „Ostatně potřeba prikazovala, aby se Společnost odhodlala posunout své působišť dále na sever, poněvadž výnos britského parlamentu omezil přede dvěma lety podstatně její državy.“

„A co bylo pohnutkou k tomuto omezení?“ zeptala se cestovatelka.

„Nadmíru závažná národohospodářská příčina, paní, která zajisté nemálo překvapila velkobritské státníky. Společnost nehleděla na šíření vzdělanosti. Naopak. Vlastní prospěch ji nutil k tomu, aby její nesmírná država zůstávala pustá. Mařila nelítostně jakékoliv pokusy orby, která by zaplašila kožešinovou zvěř. Její výsada sama je proto nepřítelem jakékoliv myšlenky na zemědělské podniky. Kromě toho odmítala její

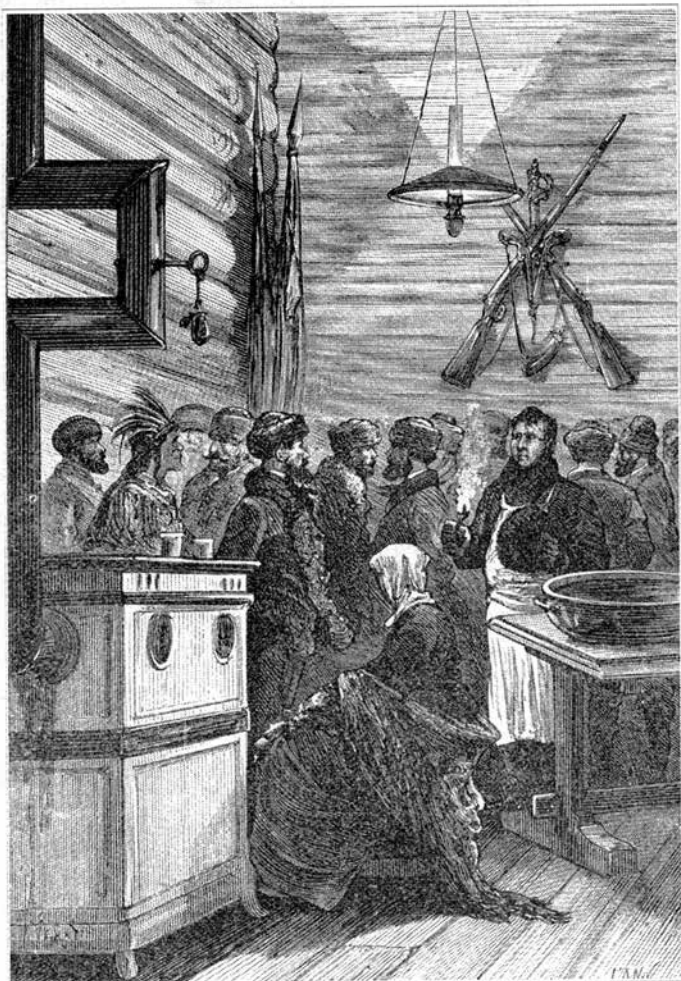
správní rada neúprosné věci nespádající do oboru jejího průmyslu. Tato samovládná a po nejedné stránce nemravná správa zavdala podnět k opatření učiněným parlamentem a roku 1858 komise, jmenovaná státním tajemníkem pro osady, rozhodla, že se mají připojit ke Kanadě všechny kraje vhodné k orbě, jako území Červené řeky a okresy při Saskatchewanu, a Společnosti ponechat jen tu část državy, kde vzdělanosti nekyne žádná budoucnost. Následujícího roku přišla Společnost o západní úbočí Skalistých hor, které bylo podřízeno osadnímu úřadu a bylo takto vyňato z pravomoci jednatelů Hudsonova zálivu. A proto, paní, chce se Společnost, než aby se vzdala obchodu s kožešinami, pokusit o těžbu ve známých severních krajinách a hledat prostředky, jak by je severozápadním průlivem spojila s Tichým oceánem.“

Paní Paulina Barnettová byla nyní zasvěcena do dalších záležitostí proslulé Společnosti. Měla se osobně účastnit založení nové tvrze na pomezí Severního ledového oceánu. Setník Craventy jí vylíčil stav věcí; možná – neboť rád hovořil – že by se rozpovídal o nových podrobnostech, kdyby mu jiný případ neodňal slovo.

Právě ohlásil desátník Joliffe silným hlasem, že s pomocí paní Joliffové přikročil k úpravě punče. Tato zpráva byla po zásluze uvítána. Ozvalo se několik pochvalných výkřiků. Nádob – byla to spíše nádržka – naplněná chutnou lihovinou. Vešlo se do ní ne méně než pět a tři čtvrtě litru kořalky. Na dně byly nahromaděny kousky cukru, odměřené rukou paní Joliffové. Na povrchu plavaly kůry citronu, stářím už okoralé. Nezbyvalo už než zapálit toto lihové jezero a desátník čekal se zažehnutým doutnákem na setníkův rozkaz, jako by šlo o podpal podkopu.

„Ted', Joliffe!“ zvolal potom setník Craventy.

Plamínek byl přistrčen k lihovině a punč okamžitě vzplál za jásotu všech hostů.

*„Ted, Joliffe!“ zvolal potom setník Craventy.
Plamínek byl přistrčen k lihovině a punč okamžitě vzplál...*

Za dvě minuty potom kolovaly naplněné číše z ruky do ruky, nalézající stále odběratele jako cenné papíry při náhlém stoupání.

„Sláva! Sláva! Sláva paní Paulině Barnettové! Sláva setníkovi!“

Zatímco bylo takto radostně provoláváno, ozval se venku křik. Hodovníci hned umlkli.

„Četaři Longu,“ pravil setník, „podívejte se, co se děje!“

Po tomto velitelově rozkazu vyšel četař ze síně, aniž by dopil svou číši.

III. KAPITOLA

Rozmrzlý učenec

Četař Long se ocitl v úzké chodbě, do níž se vcházelo vnějšími dveřmi tvrze a uslyšel, jak křik vzrůstá. Kdosi bušil prudce na vrata vedoucí na dvůr, chráněný vysokými dřevěnými hradbami. Četař trhnutím otevřel dveře. Půda byla pokryta do výše bezmála třiceti centimetrů sněhem. Bořil se po kolena do této bílé spousty a mířil si to šikmo přes dvůr k vratům. Vichřice jej oslepovala a strašlivý mráz mu pronikal až do krve.

„Který blázen asi přichází v takové nepohodě!“ bručel pro sebe četař Long a odsunoval těžké závory na vratech. „Vždyť se jen Eskymáci mohou odvážit do takové zimy!“

„Otevřete, otevřete přece!“ volal kdosi venku.

„Už se otevírá,“ odpověděl četař Long.

Posléze se rozlétla vrata dovnitř a četař byl napůl povalen do sněhu saněmi, taženými šesti psy, které ho minuly jako blesk. Důstojný Long byl málem přejet. Avšak ani nezareptal, povstal, zavřel vrata a vrátil se k hlavní budově obvyklým krokem, to znamená, že ušel sedmdesát pět kroků za minutu.

Ale tam již stáli setník Craventy, poručík Jasper Hobson a desátník Joliffe navzdory třesuté zimě a pohlíželi na zasněžené saně, které se před nimi zastavily.

Muž, zabalený a zakuklený kožešinami, z nich ihned vystoupil.

„Tvrz Reliance?“ zeptal se.

„Zde je,“ odvětil setník.

„Setník Cravity?“

„To jsem já. Kdo jste vy?“

„Kurýr Společnosti.“

„Jste sám?“

„Nejsem! Vezu pocestného!“

„Pocestného? A co zde hodlá dělat?“

„Podívat se na Měsíc.“

Po této odpovědi se setník Cravity v duchu tázal, nemá-li před sebou blázna. Za takových okolností se tak mohlo soudit. Avšak neměl kdy projevit své mínění. Kurýr vytáhl ze saní bezvládnou hmotu, jakýsi zasněžený pytel, a chystal se jej odnést do domu. Setník se ho otázel:

„Jaký je to pytel?“

„To je můj pocestný!“ odpověděl kurýr.

„Kdo je ten pocestný?“

„Hvězdář Thomas Black.“

„Ale vždyť je zmrzlý!“

„Však rozmrzne.“

Thomas Black, kterého četař s desátníkem a kurýrem nesli, se ocitl uvnitř tvrze. Dopravili ho do pokoje v prvním patře, kde byla teplota zcela snesitelná, protože zde byla kamna rozpálená do červena. Položili jej na postel a setník ho vzal za ruku.

Ruka byla doslova zmrzlá. Rozbalili houně a kožichy, do nichž byl Thomas Black zavinut, sešněrovaný jako balík, a pod tímto obalem se objevil asi padesátiletý muž, zavalitý, malý, s prošedivělými vlasy, s nepěstěnými vousy, se zamhouřenýma očima a stisknutými ústy, jako by měl rty sklížené. Tento muž již nedýchal, anebo dýchal tak slabě, že by jeho dech sotva

orosil zrcadlo. Joliffe jej rychle svlékal, obracel a převaloval a neustále říkal:

„No, no, pane! Copak se nevzpamatujete?“

Zdalo se, že tento člověk, který přišel za takových okolností, je už nebožtík. Aby mu vrátili ztracené teplo, napadl desátníka jen jediný zoufalý prostředek, a to bylo ponořit nemocného do hořícího punče.

Velkým štěstím pro Thomase Blacka zajisté bylo, že poručík Jasper Hobson připadl na jinou myšlenku.

„Sníh!“ zvolal. „Četaři Longu, několik hrstí sněhu!“

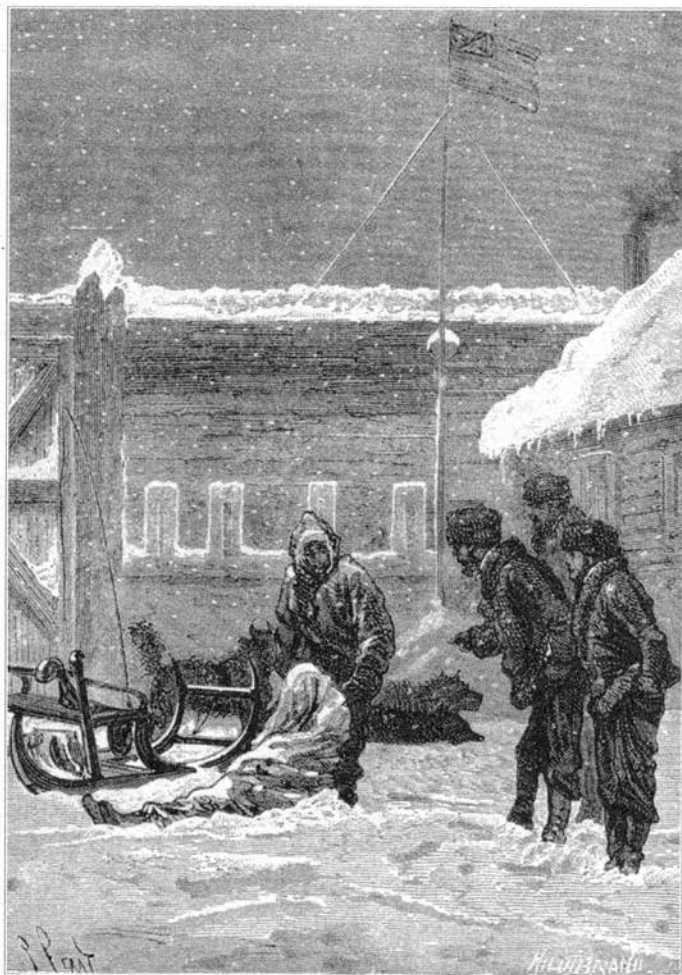
O tuto látku nebylo na dvoře tvrze Reliance nouze. Když četař odešel pro žádaný sníh, Joliffe hvězdáře odstrojil. Nešťastníkově tělo bylo poseto bělavými skvrnami, svědčícími o tom, že mráz vnikl do masa. Byl nejvyšší čas, aby se krev vehnala do zachvácených částí. Tohoto účinku doufal Jasper Hobson dosáhnout usilovným třením sněhem. Je známo, že v polárních končinách se tohoto prostředku všeobecně užívá, jde-li o to, aby byl obnoven krevní oběh utlumený strašlivou zimou, jakou zaráží proud řek.

Když se četař Long vrátil, Joliffe a on mnuli nového příchozího způsobem, který pravděpodobně nikdy nezakusil. Nebylo to nijak jemné přejíždění, vlnité natírání, nýbrž mocné hnětení, prováděné přikrčenými pažemi, které se podobalo spíše dření hřebelcem než hlazení rukou.

A za tohoto výkonu desátník ustavičně domlouval pocestnému, který ho nemohl slyšet.

„Nuže, pane, vzhůru! Co vás to napadlo, že jste se nechal tak promrznout? Poslouchejte! Nebud'te tak tvrdohlavý!“

Zdalo se, že Thomas Black tvrdohlavý byl, neboť uběhlo půl hodiny, aniž by projevil známky života. Vzdali se naděje, že ho vzkřísí, a když už chtěli ustat od úmorné práce, vydralo se posléze ubožákovi z úst několik vzdechů.

„To je můj pocerstný!“ odpověděl kurýr.

„Žije! Nabývá vědomí!“ zvolal Jasper Hobson.

Když bylo jeho tělo třením rozehráto na povrchu, nesmělo se zapomenout ani na vnitřek. Načež desátník Joliffe si pospíšil a přinesl několik číšek punče. Pocestnému bylo patrně volněji; barva se mu vrátila do tváří, pohled do očí, řeč na rty a setník mohl konečně doufat, že mu Thomas Black oznámí, proč přijel na toto místo a v tak žalostném stavu.

Thomas Black, zabalený pečlivě do pokrývky, se napůl vztyčil, opřel se o loket a otázel se dosud slabým hlasem:

„Tvrz Reliance?“

„Je zde,“ odušil setník.

„Setník Craventy?“

„To jsem já a dodávám, pane: buďte vítán. Ale smím se vás zeptat, proč přicházíte na naši tvrz?“

„Podívat se na Měsíc!“ ozval se kurýr, kterému se bezpochyby tato odpověď zamlouvala, protože ji už podruhé opakoval.

Ostatně se zdálo, že je s ní spokojen i Thomas Black, který přisvědčil kývnutím hlavy. Potom se otázel:

„Poručík Hobson?“

„Tady jsem,“ odpověděl poručík.

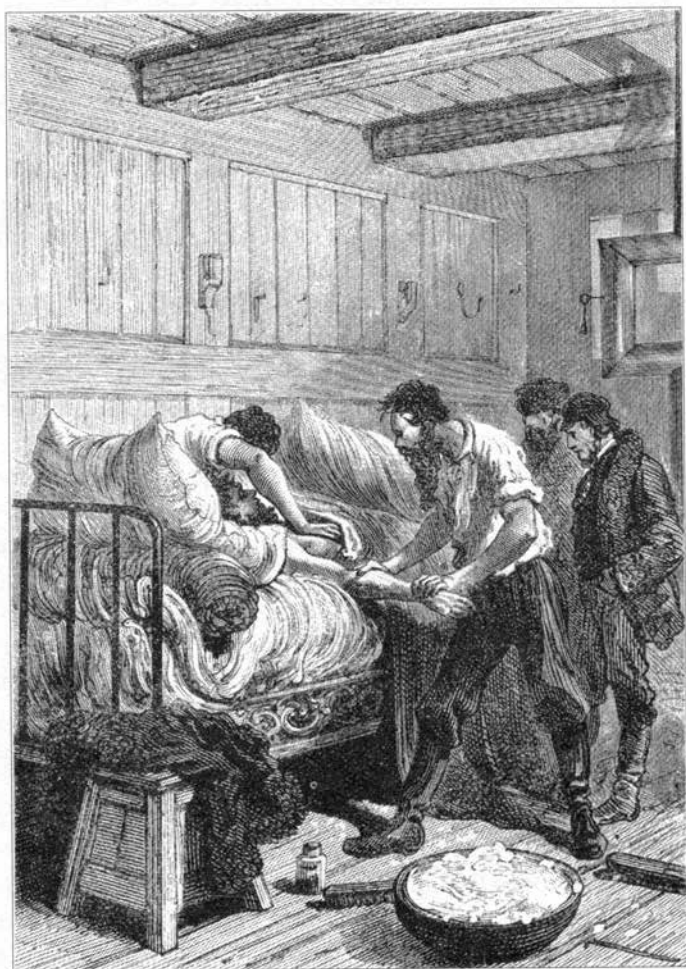
„Tedy jste se ještě nevydal na cestu?“

„Ještě ne, pane.“

„No pane,“ pokračoval Thomas Black, „nezbývá mi než abych vám poděkoval a spal až do zítřka do rána!“

Setník a jeho druhové tedy odešli a zanechali tohoto zvláštního člověka o samotě, aby si pokojně odpočinul. Za půl hodiny pak hostina skončila a hosté se rozešli po svých bytech, buď do pokojů ve tvrzi, nebo do několika domků stojících mimo ohradu.

Nazítří byl Thomas Black téměř úplně zotaven. Jeho silný organismus odolal krutému mrazu. Jiný by nerozmrzl, avšak on nebyl jako jiní lidé.

...Joliffe a on mnuli nového přichozího...

A kdo byl vlastně tento hvězdář? Odkud přicházel? Proč vykonal tuto cestu územím Společnosti, když dosud panovala zima? Co znamenala kurýrova odpověď? Podívat se na měsíc! Copak Měsíc nesvítí na všech místech a je třeba za ním jít až do tak vzdálených krajin?

Takové otázky vrtaly setníku Craventymu hlavou. Ale když nazítrí s novým hostem hodinu porozprávěl, nebylo mu již nic nejasné.

Thomas Black byl opravdu hvězdářem na Greenwichské hvězdárně, řízené panem Airyem. Thomas Black vynikal duchem ne tak teoretickým jako bystrým a prokázal během dvaceti let, kdy zastával svůj úřad, vědě velké služby. V soukromém životě byl úplně bezvýznamný, neznal nic mimo hvězdářství, žil na obloze, nikoliv na zemi – potomek onoho učence hodného Lafontaine, který se usadil ve studni. Pokud se nehovořilo o hvězdách a souhvězdích byla rozmluva s ním zcela nemožná. Nejraději pobýval u dalekohledu. Ale když pozoroval, byl pozorovatelem, který neměl na světě sobě rovného! Jakou neúnavnou trpělivost osvědčoval! Byl schoopen čekat celé měsíce na zjevení nějakého úkazu ve vesmíru. Kromě toho se zabýval meteory a meteority a jeho objevy v tomto oboru zasluhovaly zmínky. Kdykoliv šlo o zevrubné pozorování, přesné měření nebo určité vyznačení, obraceli se na Thomase Blacka, který se honosil velikou přesností. Není každému dáno umět pozorovat. Není tedy nic divného, že greenwichský hvězdář byl vybrán k prozkoumání následujícího případu, který zajímal vědce.

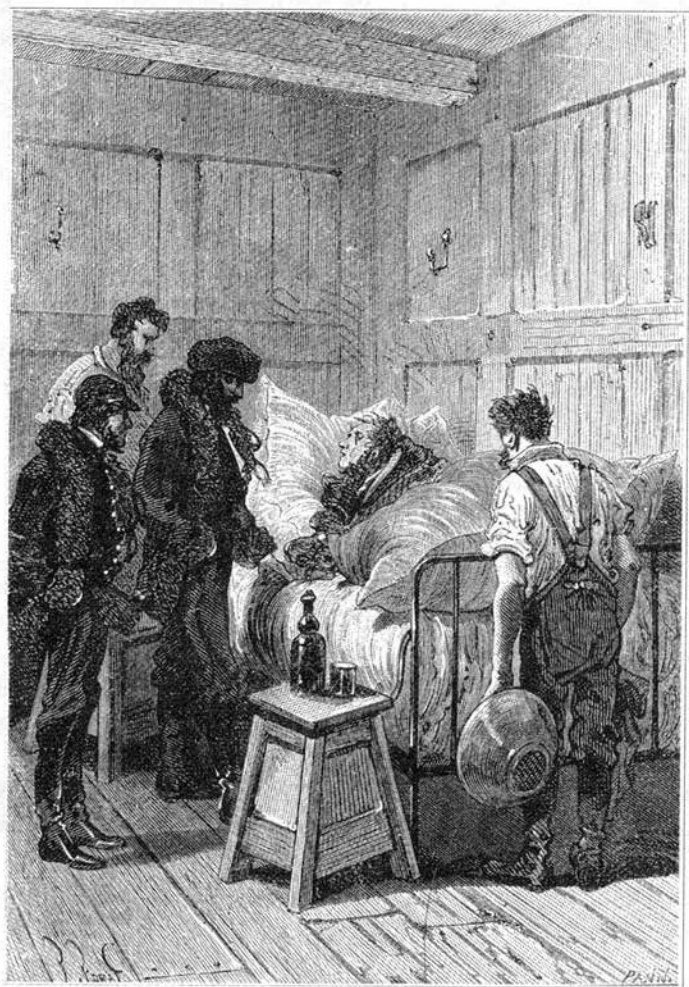
Jak známo, je Měsíc při úplném zatmění Slunce obklopen světelným prstencem. Jak vzniká tento úkaz? Je skutečnou věcí? Či není spíše odklonem, kterému podléhají sluneční paprsky poblíž měsíce? Tuto záhadu dosud konané výzkumy nedovedly rozřešit.

Od roku 1706 hvězdáři vědecky popisovali tento zářivý úkaz. Louville a Halley pozorovali tento jev při úplném zatmění roku 1715, Maraldi 1724, Antonio de Ulloa 1778, Bouditch a Ferrer 1806; avšak z jejich teorií nelze vyvodit nic určitého. Za úplného zatmění roku 1842 se snažili učenci všech národů Airy, Arago, Peytal, Laugier, Mauvais, Otto Struve, Petit, Baily atd. dokonale objasnit původ tohoto úkazu; ačkoliv jakkoliv přesně bylo bádáno, přece „nesrovnalost“, jak praví Arago, „jevící se v pozorování, konaném na rozličných místech zkušenými hvězdáři při jednom zatmění, obestřela záhadu takovou temnotou, že není možné dospět k nějakému závěru o příčině úkazu.“ Od té doby zkoumali jiná úplná zatmění Slunce, ale pozorování se neseťkalo s podstatnějším úspěchem.

Nicméně bylo třeba tuto otázku rozřešit stůj co stůj. Naskytla se nová příležitost ke studiu, o kterém se až dosud názory rozcházely. Nové úplné zatmění Slunce pro severní kraje Ameriky, Španělsko, severní Afriku atd. mělo nastat 18. července 1860. Mezi hvězdáři různých zemí byla úmluva, že pozorování se bude konat současně na rozličných místech pásma, ve kterém bude toto úplné zatmění viditelné. Thomas Black měl za úkol pozorovat zatmění v severní části Ameriky. Měl se tedy ocitnout skoro ve stejných okolnostech, v jakých se ocitli angličtí hvězdáři při zatmění roku 1851 ve Švédsku a Norsku.

Můžeme si pomyslet, že Thomas Black se dychtivě chopil příležitosti studovat zářivý jev. Měl co nejbedlivěji zkoumat povahu červenavých světelných vypouklin, které se na různých místech jeví. Kdyby se greenwichskému hvězdáři podařilo rozhodnout věc nepopíratelným způsobem, měl by právo na pochvalu veškeré učené Evropy.

Thomas Black se tedy připravil k odjezdu a dostal doporučující listy pro čelné představitele Společnosti Hudsonova zálivu. Právě v tuto dobu se měla odebrat výprava k severním

„Tvrz Reliance?“

hranicím pevniny a založit tam novou faktorii. Proto se Thomas Black vydal na cestu: přeplul Atlantský oceán, vystoupil z lodi v New Yorku, přepravil se přes jezera* do závodu nad Černou řekou a pak ujížděl tvrz od tvrze na rychlých saních, řízených kurýrem Společnosti, navzdory zimě a mrazu, přes všechna nebezpečnosti cesty arktickými krajinami, 17. března do tvrze Reliance za nám již známých okolností.

Tyto výklady sdělil hvězdář setníkovi Craventymu.

„Ale, pane Blacku,“ pravil k němu, „proč jste měl tak naspěch, abyste sem dorazil, když to zatmění slunce nastane teprve roku 1860, to znamená příštího roku?“

„Setníku,“ odpověděl hvězdář, „dozvěděl jsem se, že Společnost vyšle výpravu na americké pomoří za sedmdesátou rovníčku a nechtěl jsem propást odjezd poručíka Hobsona.“

„Pane Blacku,“ řekl na to setník, „kdyby poručík odjel, byl bych pokládal za svou povinnost osobně vás doprovodit až ke břehům Severního ledového oceánu.“

Potom hvězdáře ujistil, že se na něj může ve všem spolehnout a na tvrzi Reliance je vždy vítán.

*) Velká jezera mezi Spojenými státy americkými a Kanadou: Ontarijské, Erijské, Huronské, Michiganské a Hořejší

IV. KAPITOLA

Faktorie

Otročí jezero je z největších, která se rozlévají v krajině ležící za šedesátou rovnoběžkou. Je dlouhé téměř čtyřista osmdesát kilometrů, široké osmdesát kilometrů a rozkládá se přesně na 61°25' severní šířky a 114° západní délky. Všechn okolní okraj se svažuje táhlými sklony ke společnému ústředí, širé proláklíně, zabrané jezerem.

Poloha jezera uprostřed lovišť, oplývajících jindy kožešinovou zvěří, obracela k sobě odedávna pozornost Společnosti. Četné řeky vtékaly do něho nebo v něm vznikaly: Mackenzie, Senná řeka, Athabaska atd. Proto bylo také několik důležitých tvrzí vystavěno na jeho pobřežích, tvrz Providence na severu, tvrz Résolution na jihu. Tvrz Reliance pak leží na severovýchodním cípu jezera ve vzdálenosti jen čtyř set osmdesát kilometrů od začátku Chesterfieldu, dlouhého a úzkého chobotu, utvořeného vodstvem Hudsonova zálivu.

Otročí jezero je takřka poseto ostrůvky, na třicet až dvaapadesát metrů vysokými, jejichž žula a rula vystupují na mnoha místech na povrch. Na jeho severním břehu se prostírají husté lesy, sahající až k neplodnému ledovému kraji pevniny, kterému se dostalo právem jména „zakleté země“. Opproti tomu je

jižní kraj útvaru hlavně vápencového, plochý, bez pahorku, bez jakékoliv vypoukliny půdy. Tam se táhne hranice, kterou skoro nikdy nepřekračují velicí přežvýkavci polární Ameriky, bizoni, z jejichž masa se skoro výlučně skládá potrava kanadských a tuzemských lovců.

Stromy na severním břehu tvoří krásné lesy. Ať se nikdo nediví, že se tak pěknému rostlinstvu daří v zemském pásu k severu tak odlehlém. Otročí jezero není co do zeměpisné šířky o mnoho výš nežli švédské kraje nebo norské, kde leží Stockholm anebo Kristiánie*. Nutno jen podotknout, že izotermie čili teploběžky, na nichž je teplota rozdělena rovnou měrou, nejdou nikterak stejně se zemskými rovnoběžkami a že Amerika na stejné šířce je nepoměrně studenější než Evropa. V dubnu bývají newyorské ulice ještě zasněženy, a přece leží New York skoro na témže stupni jako Azory. Je to tím, že povaha pevniny, její poloha vzhledem k oceánům, dokonce i útvar půdy, působí valným vlivem na poměry jejího podnebí.

Tvrz Reliance bývala proto v letní době ověncena hojnou zelení, na níž zraky s rozkoší utkvávaly po dlouhé, kruté zimě. O dříví nebylo nouze v těchto lesích, skládajících se skoro jedině z topolů, smrků a bříz. Na ostrůvcích v jezeře rostly nádherné vrby. V houštinách byla hojnost zvěře, neopouštějící je ani za špatného ročního období. Jižněji honili lovci z tvrze se zdarem bizony, losy a jakési kanadské dikobrazy, jejichž maso je výtečné. Voda Otročího jezera byla velice rybnatá. Pstruzi tam dorůstali značných rozměrů a jejich váha převyšovala často třicet kilogramů. Štiky, žraví mníci, lososové majnice, kterým Angličané říkají „modrá ryba“, nesčetná hejna tittamegů, zvaných přírodovědci „bílí corregové“, se hemžili v jezeře. Výživa proto nepůsobila obyvatelům tvrze Reliance mnoho starostí;

*) Oslo

příroda jim dodávala to, co potřebovali, a jestliže se na zimu přioděli, jako jsou přioděny lišky, kuny, medvědi a jiná kožešinová zvířata, mohli vzdorovat krutému podnebí.

Vlastní tvrz se skládala z dřevěného domu o jednom patře a přizemí, který sloužil za obydlí veliteli a jeho důstojníkům. Kolem tohoto domu se rozkládaly pravidelně příbytky vojáků, skladiště Společnosti a kanceláře, v nichž se konaly směny. Kaplička, které scházel pouze kněz, a prachárna doplňovaly souhrn tvrzních budov. To všechno bylo obeháno kůlovou hradbou vysokou asi asi pět metrů, rozsáhlým čtverhranem, hájeným čtyřmi malými baštami s ostře vybihajícími střechami, jejichž bašty vyvstávaly ve čtyřech rozích. Tvrz tedy byla chráněna proti náhlému přepadení. Tohoto opatření pro bezpečnost bývalo třeba za dřívějších časů, kdy indiáni nebyli dodavateli Společnosti, nýbrž bojovali za nezávislost svého území a opatření čelila rovnou měrou proti jednatelům a vojákům soupeřících družstev, kteří se mnohdy dohadovali o držení a zužitkování této země, bohaté kožešinami.

Společnost Hudsonova zálivu měla tehdy ve službách po celém svém území asi tisíc mužů. Nad svými úředníky a vojáky vykonávala neomezenou moc, která si osobovala dokonce i právo nad životem i smrtí. Náčelníci faktorií mohli podle libosti upravovat služné a stanovit cenu spízních potřeb a kožešin. Tento zvyk, zbavený všeho dozoru, býval nezřídka příčinou, že se dobírali zisku činícího více než tři sta ze sta.

Ostatně lze vidět z níže podaného přehledu, vynátého z Ces-ty kapitána Roberta Ladea, za jakých podmínek byl provozován směnný obchod s indiány, kteří se stali nyní pravými a nejlepšími lovci Společnosti. Tenkrát bývala bobří kůže jednotkou, kterou se řídily koupě, prodeje.

Indiáni platili za:

pušku.	10 bobřích kůží
necelý čtvrtkilogram střelného prachu	1 bobří kůží
čtyři libry olova	1 bobří kůží
sekeru	1 bobří kůží
šest nožů	1 bobří kůží
libru skleněného zboží	1 bobří kůží
premaný oblek	6 bobřích kůží
oblek bez prýmů	5 bobřích kůží
ženské premané šaty	6 bobřích kůží
pětačtyřicet dekagramů tabáku	1 bobří kůží
pouzdro na střelný prach.	1 bobří kůží
hřeben a zrcadlo	2 bobří kůže

Avšak do několika let se staly bobří kůže tak vzácnými, že bylo třeba peněžní jednotku změnit. Za obchodní základ nyní slouží kůže bizona. Přijde-li indián na tvrz, odevzdají mu jednatelé tolik dřevěných známek, kolik přináší kůží, on pak na samém místě tyto známky vymění za rukodělné zboží. Společnost, která mimoto o své újmě určuje cenu předmětů, které kupuje, a předmětů, které prodává, nemůže tímto způsobem nebrat značný zisk a také jej ve skutečnosti bere.

Takové zvyky se ustálily v různých faktoriích, a proto i ve tvrzi Reliance. Paní Paulina Barnettová to mohla studovat za svého pobytu, který se protáhl až do dne 16. dubna. Cestovatelka a poručík Hobson spolu často rozmlouvali, osnovali výtečné plány – a nedají se odstrašit žádnou překážkou. Thomas Black se pak pouštěl do hovoru jen tehdy, když se mluvilo o jeho zvláštním úkolu. Otázka zářivého lemování a červenavých světelných vypouklin na Měsíci s ním nerozlučně srostla. Bylo znát, že zasvětil celý svůj život rozřešení této záhady,

a Thomasovi Blackovi se podařilo nakonec vštípit i paní Paulině velmi živý zájem o toto vědecké pozorování. Oba toužili, aby se už octli za polárním kruhem, a jak dlouho se jim ještě zdálo do očekávaného dne 18. července 1860, zejména nedočkavému greenwichskému hvězdáři!

Přípravy k odjezdu mohly začít teprve v polovině března a měsíc uplynul, než byly skončeny. Dlouho trvalo vystrojit takovou výpravu do polárních končin. Potřeba kázala vzít všechno s sebou: potraviny, šatstvo, nádobí, nástroje, zbraně a střelivo.

Četa, jejímž velitelem byl poručík Jasper Hobson, se skládala z důstojníka, dvou poddůstojníků a deseti vojáků, z nichž tři byli ženatí a vezli své manželky s sebou. Zde je seznam osob, které setník Craventy vybral z nejráznějších a nejodhodlanějších:

1. poručík Jasper Hobson	13. voják Kellet
2. četař Long	
3. desátník Joliffe	Mimo to:
4. voják Peterson	14. paní Raeová
5. voják Belcher	15. paní Joliffová
6. voják Rae	16. paní Mac Napová
7. voják Marbre	
8. voják Garry	Cizinci na tvrzi:
9. voják Pond	17. paní Paulina Barnettová
10. voják Mac Nap	18. Madge
11. voják Sabine	19. Thomas Black
12. voják Hope	

Všehovšudy devatenáct osob, které měly projet několik set kilometrů pustým a málo známým územím.

Avšak vzhledem k tomuto záměru jednatele Společnosti svezli na tvrz Reliance veškeré potřeby nutné k výpravě. Bylo tu připraveno dvanáctero saní opatřených psími spřeženími.

Tato velice jednoduchá vozidla byla pevně sbita z lehkých prken, spojených dohromady příčkami. Nástavkem, vyrobeným z jediného kusu dřeva vzhůru zahnutého jako zobák brusle, mohly saně rozrývat sněh, nebořící se hluboko. Šest psů po dvou zapřažených bylo pro každé saně hybnou silou; tito rozumní a rychlí tahouni, řízení dlouhým řemenem vozky, jsou s to, aby urazili až čtyřicet kilometrů za hodinu.

Šatstvo cestovatelů se skládalo z oděvů ze sobí kůže, podšitých hustými kožešinami. Všichni měli na sobě spodní vlněný šat, aby byli chráněni proti náhlým změnám počasí, které v této šířce často nastávají. Každý, ať důstojník nebo voják, ať žena nebo muž, byl obut botami z tulení kůže, sešitými šlachami, jaké vyrábějí domorodci s nevyrovnanou zručností. Tato obuv je naprosto nepromokavá a vláčností ohybů se výborně hodí k pochodu. K jejím podrážkám lze připnout lyže ze smrkového dřeva, dlouhé metr až metr a čtvrt, jakési brusle, které unesou váhu člověka i na nejvyšším sněhu a na nichž lze ujíždět s náramnou rychlostí, jako ujíždějí bruslaři na ledové hladině. Kožešinové čepice a pásy z daňčí kůže doplňovaly výstroj.

Co se týče zbraní, vzal poručík Hobson s sebou kromě dostatečné zásoby střeliva, předepsané pušky, vydané Společností, pistole a několik vojenských šavlí; z náčiní sekery, pily, širočiny a jiné tesařské nástroje; z jiných předmětů všechno, co bylo zapotřebí k zařízení faktorie za těchto poměrů, mimo jiné kamna, tavicí pec, dvě vývěvy k provětrávání a halkettboat, jakousi kaučukovou loďku, která se nadme, kdykoliv se ji chce užít.

V záležitosti potravin bylo možno spoléhat na lovce výpravy. Někteří z vojáků byli obratnými myslivci a v polárních krajích není nouze o soby. Celé indiánské kmeny nebo eskymácké obyvatelstvo nemajíce chléb nebo jinou potravu, živí se jedine touto zvěřinou, která je hojná a chutná. Bylo však třeba počítat s nevyhnutelnými průtahy a všelijakými potížemi a s sebou

vzali zásobu ze spíže. Bylo to zubří maso, losí a daňčí, ulovené na dlouhých honbách, konaných jižně od jezera, „corn-beef“, kterou lze uchovat donekonečna, indiánské přípravy, v kterých usušené maso, na nejjemnější prášek rozmělněné, zachovává ve velmi malém objemu všechny své hodnoty. Takto upravené maso není třeba ani vařit a poskytuje v této podobě velice vydatný pokrm.

Z lihovin naložil poručík Hobson také několik soudků kořalky a whisky; ostatně hodlal co nejvíce šetřit těmito pálenými nápoji, které jsou ve studeném podnebí lidskému zdraví škodlivé. Ale zato jej opatřila Společnost přenosnou lékárníčkou a hojnou zásobou citronové šťávy, citronů a jiných přírodních plodin, které jsou nezbytné k léčení kurdějí, v těchto krajinách tak hrozných, anebo k jejich zamezení v čas potřeby. Kromě toho byli všichni muži pečlivě vybráni, nebyli ani příliš tlustí, ani příliš hubení; poněvadž dlouholetým pobytem si zvykli na zdejší kruté podnebí, aby lépe snášeli svízele výpravy k Severnímu ledovému oceánu. Ostatně byli to lidé hodní, odvážní a neohrožení, kteří se účastnili dobrovolně. Byl jim vyměřen dvojnásobný plat pro všechny čas jejich pobytu na pozemní americké pevnině, když se jim podaří usadit se za sedmdesátou rovnoběžkou.

Zvláštní, poněkud pohodlnější saně, byly upraveny pro paní Paulinu Barnettovou a její věrnou Madge. Srdnatá žena nechtěla, aby se s ní zacházelo jinak než se spolucestujícími, proto musela vyhovět prosbám setníka, který se ostatně řídil pouze přáním Společnosti. Proto nezbylo paní Paulině nic jiného než se podrobit.

Hvězdáře Thomase Blacka pak měly saně, které ho přivezly na tvrz Reliance, dopravit s jeho nepatrnými vědeckými zavazadly až k jeho cíli. Hvězdářské nástroje, ostatně nečetné, dalekohled k měsíčnímu pozorování, sextant k určování šířky,

časoměr k stanovení délky, několik map, několik knih – to všechno bylo naloženo na tyto saně a Thomas Black právem doufal, že jeho věrní psi ho nezanechají někde na cestě.

Lze si pomyslet, že nebylo zapomenuto ani na potravu pro spřežení. Skládaly se všeho všudy ze sedmdesáti dvou psů, hotového stáda, které bylo třeba cestou krmit, a lovci výpravy se měli zvláště starat o jejich obživu. Tato rozumná a silná zvířata byla koupena od Indiánů Chippewayů, kteří umějí kupodivu psy pro tuto krušnou službu vycvičit.

Všechny tyto přípravy malé čtyry na cestu byly konány obratně. Poručík Jasper Hobson se jim věnoval s chvályhodnou horlivostí. Byl hrdý na tento úkol a nadšen pro své povinnosti; nechtěl zanedbat nic, co by ohrozilo úspěch. Desátník Joliffe, vždy velice zaměstnaný, se osvědčoval jako mnohonásobně činný, aniž byl příliš platný; avšak přítomnost jeho ženy byla a měla být výpravě velice užitečná. Paní Paulina Barnettová přilnula přátelstvím k této rozumné a čiperné Kanadance s rusými vlasy a velkýma milýma očima.

Rozumí se samosebou, že setník Craventy neopomenul nic, co by vedlo k úspěchu podniku. Pokyny, jichž se mu dostalo od vrchních jednatelů Společnosti, svědčily, jakou důležitost přikládali zdaru výpravy a založení nové faktorie za sedmdesátou rovnoběžkou. Lze tedy říci, že bylo učiněno všechno, aby člověk dorazil k vytčenému cíli. Nepostaví ale příroda nepřekonatelné překážky postupu odvážného poručíka? To nemohl nikdo předvídat!

V. KAPITOLA

Z tvrze Reliance do tvrze Enterprise

Nadešly první pěkné dny. Zelená půda pahorků se už proklubávala na roztátých místech zpod sněhového příkrovu. Někteří ptáci, labutě, tetřevi, lysohlaví orlové a jiní stěhovaví, kteří přilétávají od jihu, poletovali ohřátým vzduchem. Pupy se nalézaly na krajních větvičkách topolů, bříz a vrb. Velké louže, utvořené tu a tam tajícím sněhem, k sobě lákaly červenohlavé kachny, jejichž druhy jeví takovou rozmanitost v Severní Americe. Potápky, buňáci a kajky táhli na sever do chladnějších oblastí. Rejskové, drobounké myšky velikosti lískového oříšku, vylézali z děr a rýsovali na zemi podivné spleti čar koncem špičatého ocásku. Všechno v opojné radosti dýchalo a nasávalo paprsky jarního slunce. Příroda se probouzela z dlouhého spánku po nekonečné zimní noci a usmívajíc se procítala. Účinek jarního probuzení je v polárních krajích patrnější než kdekoli jinde na zeměkouli.

Avšak obleva nebyla ještě úplná. Fahrenheitův teploměr ukazoval čtyřicet jedna stupňů pod nulou ($-5\text{ }^{\circ}\text{C}$), a nízká teplota za noci dodávala dosud zasněženým rovinám dostatečnou tuhost, což bylo pro jízdu na saních příznivou okolností, které chtěl Jasper Hobson využít dříve, než by nastala úplná obleva.

Setník Craventy svolal lidi, kteří se měli zúčastnit výpravy, a promluvil k nim několik srdečných slov.

Led na jezeře dosud nepovolil. Lovci z tvrze už celý měsíc chodili na výlety, těkající po širých, nekonečných pláních, kam se již dostavovala zvěř. Paní Paulina Barnettová se podívovala hbitosti, s jakou se tito lidé proháněli na lyžích. Když měli na nohou sněžnice, vyrovnala se jejich rychlost rychlosti cválajícího koně. Po radě setníka Craventyho se cestovatelka cvičila v chůzi na těchto pomůckách a za nějakou dobu dovedla velmi obratně klouzat po sněhovém povrchu.

Už několik dní přicházeli indiáni v hloučcích do tvrze směnovat výtěžek zimního lovu za rukodělné předměty. Honební doba nebyla vydatná. Kožešin kun a kolčav byl dostatek, ale bobříků, vydříků, rysů, hranostajů a liščíků kožešin bylo pořádku. Společnost tedy jednala moudře, když hodlala těžit severněji na nových územích, kam lidská loupeživost dosud nepronikla.

Ráno 16. dubna byli poručík Jasper Hobson a jeho družina připraveni k odjezdu. Cesta mohla být předem vytčena po celé již známé části kraje, který se rozkládá mezi Velkým Otročím a Velkým Medvědíím jezerem, ležícím za polárním kruhem. Jasper Hobson měl nejprve zamířit do tvrze Confidence, zřízené na polárním cípu jezera. Stanici určenou k obnově potravinových zásob pro jeho četu byla tvrz Enterprise, vystavěná ve vzdálenosti tří set dvaceti kilometrů na severozápad na březích malého Snureova jezera. Denně ujeli čtyřicet kilometrů a Jasper Hobson doufal, že tam dorazí v prvních dnech měsíce května.

Odtud měla výprava nejkratším směrem dosáhnout amerického pobřeží a potom zamířit k mysu Bathurst. Bylo přesně domluveno, že setník Craventy vyšle za rok oddíl mužstva se zásobami k mysu Bathurst a že poručík vypraví několik lidí naproti této četě, aby ji dovedli na místo, kde bude nová tvrz vystavěna. Tímto způsobem mělo být postaráno o bezpečnost faktorie proti všelijakým zlým náhodám a o to, aby poručík

a jeho druhové, tito dobrovolní vyhnanci, ještě setrvali se svými bližními.

Ráno 16. dubna již čekaly zapřažené saně před vraty. Setník Craventy svolal lidi, kteří se měli zúčastnit výpravy, a promluvil k nim několik srdečných slov. Především jim kladl na srdce stálou svornost v nebezpečí, které měli podstoupit. Poslušnost k vůdcům je nezbytnou podmínkou ke zdaru tohoto podniku, spojeného se strádáním a závislého na obětavosti. Setníkův proslov byl přijat s hlučným provoláváním. Poté byly narychlo vyměněny pozdravy na rozloučenou a každý usedl do saní, které mu byly předem vykázaný. Jasper Hobson a četař Long byli v čele. Paní Paulina Barnettová a Madge je následovaly; Madge vládla obratně dlouhým eskymáckým bičem, zakončeným řemínkem ze ztvrdlé šlachy. Thomas Black a jeden z vojáků, Kanadčan Peterson, byli třetími v pořadí karavany. Za nimi se řadily ostatní saně obsazené vojáky a ženami. Desátník Joliffe a paní Joliffová tvořili zadní voj. Podle rozkazů Jaspéra Hobsona měl každý dodržovat vzdálenost tak, aby nezpůsobil zmatek. Srážka saní v největší rychlosti by přivodila těžkou nehodu.

Z tvrze Reliance se Jasper Hobson pustil přímou cestou na severozápad. Musel nejprve přejet širokou řeku spojující Otročí jezero s Wolmsleyovým jezerem. Ale tato řeka, doposud hluboko zamrzlá, se nelišila od nesmírné bílé pláně. Stejněměrný sněžný koberec pokrýval všechnu krajinu a saně tažené rychloňými spřeženími jen letěly po ztuhlé vrstvě.

Počasí bylo pěkné, ale doposud velmi chladné. Slunce vystoupilo jen málo nad obzor a opisovalo na obloze velmi táhlou křivku. Jeho paprsky, na sněhu se odrážející, vydávaly více světla než tepla. Naštěstí se v ovzduší nepohnul ani nejmenší vánek a tento klid dodával zimě větší snesitelnost. Avšak vítr, způsobený rychlou jízdou saní, zanedlouho pálil do tváří ty

druhy poručíka Hobsona, kteří nebyli navyklí krutému polárnímu podnebí.

„Daří se nám,“ pravil Jasper Hobson četařovi, který seděl vedle něho nepohnutě, jako by byl se zbraní v šiku; „cesta dobře začíná. Obloha je příznivá, teplota obstojná, naše spřežení uhánějí jako rychlíky, a vydrží-li tato pohoda, dorazíme k cíli bez překážky. Co o tom soudíte, četaři Longu?“

„Co vy sám o tom soudíte, pane poručíku,“ odpověděl četař, který nedovedl na věci pohlížet z jiného stanoviska než jeho velitel.

„Jste také tak odhodlán jako já, četaři,“ pokračoval Jasper Hobson, „proniknout na průzkum co nejdále na sever?“

„Stačí, abyste rozkázal, pane poručíku, a já poslechnu.“

„Vím to, četaři,“ řekl Jasper Hobson, „vím, že stačí dát vám rozkaz, aby byl vykonán. Kéž by naši lidé chápali jako vy důležitost našeho úkolu a oddali se tělem i duší zájmům Společnosti! Ach, četaři Longu, nepochybuji ani dost málo, kdybych vám dal nemožný rozkaz...“

„Neexistují nemožné rozkazy, pane poručíku.“

„Jakže? Copak kdybych vám poručil, abyste šel na severní pól?“

„Šel bych, pane poručíku.“

„A vrátil se odtamtud?“ dodal s úsměvem Jasper Hobson.

„Vrátil bych se,“ odtušil prostě četař Long.

Za této rozmluvy poručíka Hobsona a jeho četaře pohovořily také paní Paulina Barnettová a Madge několik slov, když tu strmější svah půdy zvolnil chod saní. Tyto dvě statečné ženy, pečlivě zakuklené vydřimi čepicemi a napůl zahalené hustou kožešinou bílého medvěda, pozorovaly drsnou přírodu a bledé obrysy vysokých ledovců, odrážejících se na obzoru. Výprava už za sebou zanechala pahorky, krabaticí severní břeh Otročího jezera, jejichž temena byla věnčena kostrami holých stromů.